

ADANA DOĞANKENT BELDESİ'NDE 0-3 YAŞ ARASINDAKİ ÇOCUKLARIN ANNE SÜTÜ ALMA DURUMUNUN ARAŞTIRILMASI

Uzm. Dr. Tayyar ŞAŞMAZ*, Yrd. Doç. Dr. Ferdi TANIR*,
Yrd. Doç. Dr. Hakan DEMİRHİNDİ*, Doç. Dr. Necdet AYTAÇ*,
Prof. Dr. Muhsin AKBABA*

ÖZET

Doğankent Beldesi'nde yapılan bu çalışmada, 0-3 yaş grubundaki çocukların anne sütü alma durumu ve etkileyen faktörlerin araştırılması amaçlandı. Çalışma grubuna alınan 234 çocuk, Doğankent Sağlık Ocağı'na kayıtlı 0-3 yaş grubundaki 784 çocuk arasından yaşa göre tabakalı örnekleme metodu ile seçildi. Çocukların 226 (%96.6)'sına ulaşılarak veri toplandı. Çalışmaya alınan 226 çocuğun 118 (%52.2)'i erkek, 108 (%47.8)'i kız idi. Çocukların 128 (%65.0)'ine ilk 6 ayda sadece anne sütü verildiği, anne sütü alanlarda ortalama anne sütü alma süresinin 10.6 ± 0.7 ay, ortalama ek besine başlama zamanının da 5.6 ± 0.3 ay olduğu saptandı. Yirmi yaş altındaki annelerin ek besine daha erken başladığı ve daha kısa süre anne sütü verdiği, okuryazar olmayan annelerin ek besine daha geç başladığı tespit edildi. Çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, aile tipi ve ailenin aylık geliri ile anne sütü verme süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı saptandı. Ülkemizde anne sütü yaygın kullanılmasına rağmen ek besinlere erken başlanmaktadır. Konu ile ilgili sağlık eğitimine ve uygulamalarına ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: Anne sütü, ek besin, çocuk beslenmesi

ABSTRACT

Investigation of Breast-Feeding of Children Aged 0-3 Years at Doğankent, Adana

This study performed at Doğankent County aimed to investigate the breast-feeding status of children aged 0 to 3 years and the affecting factors. The study group consisted of 234 children selected by age stratified-sampling method among 784 children, under 3 years of age, registered at Primary Health Center of Doğankent County. The study group was constituted of 226 (96.6%) children with boy to girl ratio of 118 (52.2%) to 108 (47.8%). It was found that 128 (65.0%) children were

exclusively breast-fed in the first 6 months of the life and, the mean period of breast-feeding was 10.6 ± 0.7 months among breast-fed children, beginning of supplementary feeding was at the age of 5.6 ± 0.3 months. The mothers aged 20 years or younger were found to begin the supplementary feeding earlier, with shorter breast-feeding period, while illiterate mothers to begin the supplementary feeding at more advanced age of children. The gender, the birth order, the family type, the monthly income of the family were not statistically affecting the breast-feeding period. The supplementary feeding is begun earlier in Turkey, although the widespread use of breast-feeding. It is necessary to emphasize the health education on breast-feeding in everyday practice.

Key Words: Breast-feeding, supplementary feeding, child nutrition

GİRİŞ

Beslenme eylemi, hayatımız boyunca dengeli, yeterli ve sürekli olarak yapmamız gereken bir davranıştır. Erişkin çağıdaki insanlar imkanları çerçevesinde kendi başlarına beslenebilirken, bebek ve çocukların bu davranışı yalnız başlarına yapmaları mümkün değildir.

Bebek ve çocukların beslenmesinde uluslararası kabul edilen kurallara göre; bebeğe doğum sonrası en erken dönemde anne sütü başlanması ve emzirmenin ilk 4-6 ay ek besine başlanmadan, 2 yaşına kadar devam ettirilmesi önerilmektedir (1).

Anne sütü; içerdiği besin öğeleri ile bebeğin tüm ihtiyaçlarını karşılar. temiz, her zaman hazır, ekonomik, kullanımının kolay olması, anne ile bebek arasındaki ilişkiyi güçlendirmesi ve başta enterit olmak üzere pekçok mikrobik hastalığa karşı koruması ile alternatifsiz bir bebek besinidir. Anne sütünün bu özelliklerine rağmen bebeklere erken dönemde ek besin başlanması ve emzirme süresinin kısa olması önemli bir halk sağlığı sorunudur (2,3).

* Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı

Ek besinlere erken başlanmasında en önemli neden annenin bebeğine sütünün yetmediğini düşünmesidir. Bu düşünce tamamen yanlış bir düşüncedir, çünkü bebeklerin annelerini etkin bir şekilde emmesi sağlansa, 1 ya da 2 bebeğe yetecek kadar anne sütü olacaktır. Emzirmenin fizyolojisi gereği, bebek ne kadar emerse o kadar anne sütü oluşmaktadır. Erken dönemde ek besine başlanması bu fizyolojiyi alt üst ederek anne sütünün oluşmasını engellemekte ve anne ile bebek arasındaki bedeni ve duygusal ilişkiyi kesintiye uğratmaktadır (2,3).

Ülkemizde bebeklerin %95'ine anne sütü verilmekte olup medyan anne sütü verme süresi 12 aydır. Anne sütünün yaygın kullanılmasına rağmen bebeklerin %33'üne 1. ayda ek besin başlanması ülkemizde anne sütünün doğru kullanılmadığını göstermektedir (2).

Bu çalışma ile sosyoekonomik yönden zayıf ve bir göç bölgesi olan Doğankent Beldesi'nde bebeklerin anne sütü alma durumu ve bunu etkileyen faktörlerin araştırılması amaçlandı.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ ve ARAÇLARI

Çalışma, 1999 yılı içinde Adana'ya bağlı Doğankent Beldesi'nde yapıldı. Çalışma grubuna alınan 234 çocuk Doğankent Sağlık Ocağı'na kayıtlı 0-3 yaş grubundaki 784 çocuk arasından yaşa göre tabakalı örnekleme metodu ile seçildi. Çalışma grubuna seçilen çocuklar Nisan-Haziran ayları arasında anneleri ile beraber sağlık ocağına davet edildi. Araştırmacı hekim 226 (%96.6) çocuğun annesi ile görüşerek önceden hazırlanan ve denemesi yapılan veri formlarını yüz yüze soru cevap tekniğini kullanarak doldurdu. Çalışmada; ilk 6 ayda anne sütü alma, toplam anne sütü alma süresi ve ek besinlere başlama zamanı bağımlı değişken, anne yaşı, anne eğitimi, çocuğun cinsiyeti, doğum sırası, aile tipi ve ailenin aylık geliri bağımsız değişkenler olarak belirlendi. Veriler SPSS 8.0 paket programı kullanılarak bilgisayara girildi, istatistiksel değerlendirmeleri yapıp, gerekli yerlerde Ki-kare ve t-testi kullanılarak sunuldu.

BULGULAR

Çalışma grubuna alınan 234 çocuğun 226 (%96.6)'sına ulaşılarak veri toplandı. Çocukların 118 (%52.2)'i erkek, 108 (%47.8)'i kız olup, 29 (%12.8)'u 0-6 ay, 46 (%20.4)'sı 7-12 ay, 80 (%35.4)'i 13-24 ay ve 71 (%31.4)'i de 25-36 ay arasında idi.

Sıfır-altı ay arasındaki 29 bebeğin 25 (%86.2)'inin yalnız anne sütü, 2 (%6.9)'sinin anne sütü ile beraber mama veya inek sütü ve 2 (%6.9)'sinin de mama veya inek sütü ile beslendiği saptandı.

Altı ayını tamamlayan 197 çocuktan 128 (%65.0)'ünün ilk 6 ayda yalnız anne sütü, 57 (%28.9)'sinin anne sütü ile beraber mama veya inek sütü ve 12 (%6.1)'sinin de mama veya inek sütü ile beslendiği tespit edildi.

Altı ayını tamamlayan erkek çocukların 73 (%70.2)'ünün ilk 6 ayda yalnız anne sütü ile beslendiği, 27 (%26.0)'sinin anne sütü ile beraber mama veya inek sütü aldığı, 4 (%3.8)'ünün ise sadece mama veya inek sütü ile beslendiği, kız çocuklarında ise bu oranların sırasıyla 55 (%59.1), 30 (%32.3) ve 8 (%8.6) olduğu tespit edildi. Erkek çocuklarda ilk 6 ayda yalnız anne sütü ile beslenenlerin oranı daha yüksek olsa da aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildi (Tablo 1).

Bir ve 2. sırada doğan çocukların 60 (%62.5)'inin ilk 6 ayda yalnız anne sütü aldığı, 30 (%31.3)'ünün anne sütü ile beraber mama veya inek sütü aldığı, 6 (%6.2)'sinin ise sadece mama veya inek sütü aldığı, 3 ve üzeri sırada doğan çocuklarda ise bu oranların sırasıyla 68 (%67.3), 27 (%26.7) ve 6 (6.0) olduğu saptandı. Üç ve üzeri sırada doğan çocukların ilk 6 ayda anne sütü ile beslenme oranı daha yüksek olsa da aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildi (Tablo 1).

Annesi 20 yaş ve altında olan çocukların 21 (%55.3)'inin ilk 6 ayda yalnız anne sütü aldığı, 12 (%31.6)'sinin anne sütü ile beraber mama veya inek sütü aldığı, 5 (%13.2)'inin ise sadece mama veya inek sütü aldığı, annesi 20 yaş üzerinde olan çocuklarda ise bu oranların sırasıyla 107 (%67.3), 45 (%28.3) ve 7 (%4.4) olduğu tespit edildi. Yirmi yaş üzerindeki annelerin ilk 6 ayda bebeklerine daha fazla oranda yalnız anne sütü verdiği gözükse de aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildi (Tablo 1).

Okuryazar olmayan annelerin 75 (%67.5)'inin çocuklarına ilk 6 ayda yalnız anne sütü verdiği, 33 (%28.2)'ünün anne sütü ile beraber mama veya inek sütü verdiği, 5 (%4.3)'inin ise sadece mama veya inek sütü verdiği, okuryazar olan annelerde ise bu oranların sırasıyla 49 (%61.3), 24 (%30.0) ve 7 (%8.7) olduğu saptandı. Okuryazar olmayan annelerin çocuklarına ilk 6 ayda daha fazla oranda yalnız anne sütü verdiği saptansa da, aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildi.

Çekirdek aile ortamında yaşayan çocukların 86 (%65.1)'sinin ilk 6 ayda yalnız anne sütü aldığı, 38 (%28.8)'inin anne sütü ile beraber mama veya inek sütü aldığı, 8 (%6.1)'inin ise sadece mama veya inek sütü aldığı, geniş aile ortamında yaşayan çocuklarda ise bu oranların sırasıyla 42 (%64.6), 19 (%29.2) ve 4 (%6.2) olduğu saptandı. Çekirdek aile ortamında

Tablo 1. İlk 6 Ayda Anne Sütü Almayı Etkileyen Faktörlerin Dağılımı

	Anne Sütü		Anne Sütü ve Mama/İnek Sütü		Mama/İnek Sütü		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%**
Erkek	73	70.2	27	26.0	4	3.8	104	52.8
Kız	55	59.1	30	32.3	8	8.6	93	47.2
Toplam %*	128	65.0	57	28.9	12	6.1	197	100.0
		p > 0.05	SD= 2	x²= 3.4				
Doğum sırası < 2	60	62.5	30	31.3	6	6.2	96	48.7
Doğum sırası > 2	68	67.3	27	26.7	6	6.0	101	51.3
Toplam %*	128	65.0	57	28.9	12	6.1	197	100.0
		p > 0.05	SD= 2	x²= 0.5				
Anne yaşı < 20	21	55.2	12	31.6	5	13.2	38	19.3
Anne yaşı > 20	107	67.3	45	28.3	7	4.4	159	80.7
Toplam %*	128	65.0	57	28.9	12	6.1	197	100.0
		p > 0.05	SD= 2	x²= 4.7				
Anne OYD	79	67.5	33	28.2	5	4.3	117	59.4
Anne OY	49	61.3	24	30.0	7	8.7	80	40.6
Toplam %*	128	65.0	57	28.9	12	6.1	197	100.0
		p > 0.05	SD= 2	x²= 1.9				
Çekirdek aile	86	65.1	38	28.8	8	6.1	132	67.0
Geniş aile	42	64.6	19	29.2	4	6.2	65	33.0
Toplam %*	128	65.0	57	28.9	12	6.1	197	100.0
		p > 0.05	SD= 2	x²= 0.0				
Aylık gelir < 200\$	73	67.6	29	26.9	6	5.5	108	54.8
Aylık gelir > 200\$	55	61.8	28	31.5	6	6.7	89	45.2
Toplam %*	128	65.0	57	28.9	12	6.1	197	100.0
		p > 0.05	SD= 2	x²= 0.7				

* Satır %, ** Sütun %, OYD: Okuryazar değil, OY: Okuryazar.

ya da geniş aile ortamında yaşayan çocukların ilk 6 ayda anne sütü ile beslenmeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmedi (Tablo 1).

Aylık geliri 200 Amerikan doları ve altında olan ailelerde çocukların 73 (%67.6)'üne ilk 6 ayda yalnız anne sütü verildiği, 29 (%26.9)'una anne sütü ile beraber mama veya inek sütü verildiği, 6 (%5.5)'sına ise sadece mama veya inek sütü verildiği, aylık geliri 200 Amerikan dolarının üzerinde olan aile çocuklarında bu oranların sırasıyla 55 (%61.8), 28 (%31.5) ve 6 (%6.7) olduğu saptandı. Aylık geliri 200 Amerikan doları ve altında olan aile çocuklarına, ilk 6 ayda yalnız anne sütü verme oranı daha fazla olsa da fark istatistiksel olarak anlamlı değildi (Tablo 1).

Anne sütünden kesilen 149 (%65.9) çocuğa ortalama 10.5 ± 0.6 ay anne sütü verildiği tespit edildi. Cinsiyet, doğum sırası, anne eğitimi, aile tipi ve ailenin aylık kazancı ile çocukların ortalama anne sütü alma süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yokken, 20 yaş üzerindeki annelerin çocuklarına daha uzun süre anne sütü verdiği ve farkın istatistiksel olarak da anlamlı olduğu tespit edildi (Tablo 2).

Ek besin başlanan 194 (%85.8) çocuğa ortalama 5.6 ± 0.3 ayda ek besin başlandığı saptandı. Cinsiyet, doğum sırası, anne yaşı, aile tipi ve ailenin aylık kazancı ile çocukların ek besine başlama zamanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark yokken, okuryazar olmayan annelerin ek besinlere daha geç başladığı, farkın istatistiksel olarak da anlamlı olduğu tespit edildi (Tablo 2).

TARTIŞMA

Anne ve çocuk sağlığına ait sağlık göstergeleri o ülkenin gelişmişlik düzeyini gösteren en duyarlı ölçütlerdir. Ülkemizde sağlıkta sosyalleştirme yasası uygulaması sonrasında, son 20 yıl içinde bebek ölüm hızı binde 114'ten 42.7'ye düşmüştür. Bu önemli bir gelişmedir, fakat gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında zaman (gelişmiş ülkelerde ortalama bebek ölüm hızı binde 4-8) daha yapmamız gereken çok şeyin olduğu görülmektedir (4-7).

Bebek ve çocukların beslenmesi onların büyümesini, gelişmesini ve hatta hayatta kalmasını direkt etkilemektedir. Bugün ülkemizde 5 yaş altındaki çocukla-

Tablo 2. Çocukların Ortalama Anne Sütü Alma Süresi ve Ek Besine Başlama Zamanı

	Ortalama Anne Sütü Alma Süresi (Ay)			Ortalama Ek Besine Başlama Zamanı (Ay)		
Cinsiyet	Erkek	(n= 78)	= 10.7 ± 0.8	Erkek	(n= 98)	= 5.4 ± 0.3
	Kız	(n= 71)	= 10.5 ± 0.9	Kız	(n= 96)	= 5.8 ± 0.4
			p > 0.05			p > 0.05
Doğum sırası	≤ 2	(n= 77)	= 9.9 ± 0.7	≤ 2	(n= 94)	= 5.5 ± 3.4
	> 2	(n= 72)	= 11.4 ± 1.0	> 2	(n= 100)	= 5.7 ± 0.4
			p > 0.05			p > 0.05
Anne yaşı (yıl)	≤ 20	(n= 33)	= 8.3 ± 1.1	≤ 20	(n= 38)	= 4.3 ± 0.4
	> 20	(n= 116)	= 11.2 ± 0.7	> 20	(n= 156)	= 5.9 ± 0.3
			p < 0.05			p < 0.05
Anne eğitimi	OYD	(n= 87)	= 11.4 ± 0.8	OYD	(n= 114)	= 6.0 ± 0.4
	OY	(n= 62)	= 9.5 ± 0.8	OY	(n= 80)	= 5.0 ± 0.3
			p > 0.05			p < 0.05
Aile tipi	Çekirdek	(n= 95)	= 10.7 ± 0.8	Çekirdek	(n= 131)	= 5.8 ± 0.4
	Geniş	(n= 54)	= 10.4 ± 1.0	Geniş	(n= 63)	= 5.3 ± 0.4
			p > 0.05			p > 0.05
Aylık kazanç	≤ 200\$	(n= 76)	= 10.8 ± 0.8	≤ 200\$	(n= 107)	= 5.6 ± 0.3
	> 200\$	(n= 73)	= 10.3 ± 0.9	> 200\$	(n= 87)	= 5.6 ± 0.4
			p > 0.05			p > 0.05

OYD: Okuryazar değil, OY: Okuryazar.

rın %52.1'i ölmekte ve %9.1-22'si kronik beslenme yetersizliği sonrası bodur kalmaktadır. Genel olarak ülkemizde yaşayan ve beslenme bozukluğu olan çocuklardaki bu beslenme bozukluğunun, doğumdan sonraki ilk 6 aydaki yanlış beslenmeye bağlı olduğu rapor edilmektedir (1,7-9).

Bebek beslenmesinde anne sütünün yeri ve önemi tartışılmazdır. Bütün bebeklerin bu besini yeterince kullanması doğal hakkıdır. Dünya Sağlık Örgütü, bebeklere doğar doğmaz anne sütü başlanıp ilk 4-6 ay ek besine başlanmadan 2 yıl boyunca emzirmenin devam ettirilmesini önermektedir (1). İnce ve arkadaşları İstanbul'da yaptıkları bir çalışmada, annelerin %79.0'ının anne sütünün ilk 4-6 ay bebeğe yeteceğini bildiği ve %71.6'sının da bebeklerini 6-24 ay boyunca emzireceğini düşündüğünü yayınladılar (10). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA 98) sonucuna göre doğumdan sonraki ilk ayda bebeklerin %96.1'ine anne sütü verilirken, 5. ayın sonunda bu oran %82.3, 11. ayın sonunda %60.3 ve 23. ayın sonunda da %14'e düşmektedir (1). Genel olarak ülkemizde bebeklerin %95'ine anne sütü verilmekte ve medyan emzirme süresi 12 olarak hesap edilmektedir (11). İnandı, bölgemizde göçer işçi çocuklarında yaptığı bir çalışmada, bebeklerin tamamına anne sütü başlandığı ve %73.0'ına 13 ay ve üzerinde anne sütü verildiğini rapor etti (12). Egemen ve arkadaşları da Çubuk bölgesinde yaptıkları bir çalışmada, 0-2

yaş grubundaki çocuklarda ortalama emme süresinin 10.3 ± 0.3 ay olduğunu yayınladılar (13). Çalışmamızda anne sütü almayı tamamlayan çocuklarda ortalama anne sütü alma süresi 10.6 ± 0.7 ay olarak hesap edildi. Bu süre Türkiye geneline yakın, İnandı ve Egemenin sonucuyla benzerdir, fakat önerilen emzirme süresinin çok altındadır.

Bebek beslenmesinde ilk 4-6 ay önemlidir. Bu sürede bebek yalnızca anne sütü ile beslenmelidir. TNSA 98 sonuçlarına göre bebeklerin %94.1'ine ilk 3 ayda ek besin başlanmakta ve %3.9'una da hiç anne sütü verilmediği rapor edilmektedir (1). Öztürk ve arkadaşları Isparta'da yaptıkları bir çalışmada, 0-3 ay arasındaki bebeklerin %70.0'ının, 4-6 ay arasındaki bebeklerin de %14.7'sinin yalnız anne sütü ile beslendiğini rapor ettiler (14). UNICEF'in 2000 Dünya Çocukları Raporu'nda ise Türkiye'de 0-3 ay arasında yalnız anne sütü alan bebeklerin oranının %9.0 olduğu rapor edilmiştir (15). İnandı, bölgemizde yaptığı bir çalışmada, bebeklerin %33.4'üne ilk 6 ayda, %66.6'sına ise 6. aydan sonra ek besin başlandığını rapor etti (12). Çalışmamızda 0-6 ay arasındaki bebeklerin %86.2'sinin, 6 ayını tamamlayan çocukların ise %65.0'ının ilk 6 ayda yalnız anne sütü ile beslendiği ve sonucun İnandı'nın rapor ettiği ile benzer olduğu saptandı. Ülkemizde TNSA 98 ve UNICEF'in raporlarına göre ilk 3 ayda yalnız anne sütü kullanma oranının çok düşük olduğu görülmektedir. Çalışma-

mızda bu oranın yüksek olması, ailelerin ekonomik durumlarının zayıf olması ve gebeliğin önlenmesinde emzirmenin aktif olarak kullanılması ile açıklanabilir.

Bebek beslenmesi başta ebeveynlerin eğitim ve sosyoekonomik durumu olmak üzere çeşitli çevresel faktörlerden etkilenmektedir. Kentsel bölgelerde annenin çalışmaya başlaması ile artan stres faktörleri, kırsal alanda ise bebeğe doğar doğmaz şekerli su verilmesi, 3 ezana kadar anne sütü verilmemesi ve ilk 4-5 hafta içinde ek besin başlanması gibi gelenek-görenekler bebeklerin yeterince anne sütü almasını engellemektedir (1,10,16,17). Dalgıç ve arkadaşlarının yaptıkları bir çalışmada, annenin eğitim düzeyi arttıkça bebek beslenmesi hakkındaki bilgi düzeyinin artmasına karşın, eğitim düzeyi yüksek olan annelerin ek besinlere daha erken başladığı rapor edilmiştir (18). Emek ve arkadaşlarının yaptığı bir çalışmada ise annelerin eğitim durumu, çalışma durumları, ailede kişi başına düşen gelirin artması ile mama kullanım sıklığının arttığı rapor edilmektedir (19). Aykut ve arkadaşlarının Kayseri'de yaptıkları bir çalışmada da okuryazar olmayan annelerin %46.0'ı, okuryazar olan annelerin %60.1'i ve ortaokul mezunu olan annelerin %75.0'ı bebeklerine ilk 3 ayda ek besin başladığını rapor ettiler (20).

Yapılan çalışmalarda, annelerin eğitim durumunun artışının bebek beslenmesini menfi yönde etkilediği öne çıkmaktadır. Bu ters ilişki geniş katılımlı bir çalışma olan ve Türkiye genelini yansıtan TNSA 98'de de gösterilmiştir. Bu çalışmanın sonucuna göre, okuryazar olmayan annelerin daha fazla süre anne sütü verdiği saptanmıştır (1). Biz de çalışmamızda okuryazar olmayan annelerin daha fazla süre anne sütü verdiğini ve ek besinlere daha geç başladığını saptadık. Ek besinlere başlamadaki fark istatistiksel olarak da anlamlı bulundu. Burada, eğitim düzeyi yüksek olan annelerin, bebek beslenmesi hakkında yanlış bilgilenmeleri ve çalışma hayatına girmelerinden dolayı çocuklarına daha az zaman ayırmaları, okuryazar olmayan annelerin ise gelenek-göreneklerine daha bağlı kalarak aile planlamasında modern yöntemler yerine "anne sütünün koruduğu" düşüncesinden hareketle daha fazla süre anne sütü vermeleri bu ters ilişkiyi açıklayabilir. Yirmi yaş üzerindeki annelerinde çocuklarına daha fazla süre anne sütü vermesi ve ek besinlere daha geç başlamasında da aynı düşüncelerin etkili olduğu kanısındayız.

Çalışma bölgesinde yaşayan insanların çoğunluğu (%87.3) Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden göç ederek gelen aileler olup, ortalama hane büyük-

lüğü 5.7, bağımlılık oranı %61.5'tir (21,22). Toplumumuzda erkek çocuğuna kız çocuğundan daha fazla ilgi gösterilmektedir. Bu farklılıktan dolayı aile içinde kıymetli sayılan veya daha az bulunan besinler öncelikli olarak erkek çocuklarına verildiğinden kız çocukları beslenme açısından riskli bir grup oluşturmaktadır. İnandı, bölgemizde yaptığı çalışmada kız çocuklarındaki malnütrisyon prevalansının (yaşa göre ağırlık= %47.9, yaşa göre boy= %43.6) erkek çocuklarından (yaşa göre ağırlık= %42.7, yaşa göre boy= %39.1) daha fazla olduğunu rapor etti (12). Bölgemizde okul çocuklarında yapılan başka bir çalışmada ise kız çocuklarında malnütrisyon prevalansı (yaşa göre ağırlık= %21.1, yaşa göre boy= %23.4) erkek çocuklarından (yaşa göre ağırlık= %13.8, yaşa göre boy= %15.9) daha fazla bulunmuştur (23). Çalışmamızda ilk 6 ayda anne sütü alma, toplam anne sütü alma süresi ve ek besinlere başlama zamanları ile cinsler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptandı. Çalışmalar kız çocuklarındaki beslenme bozukluğunun anne sütüyle olan beslenmeden kaynaklanmadığını göstermektedir.

Geniş aile, parçalanmış aile çocukları, istenmeyen çocuklarda ve yetersiz ekonomik şartlarda yaşayan çocuklarda beslenme yetersizliği daha sık görülmektedir. Gelir dağılımındaki bozukluğun giderilmesi yeterli bir beslenme için zorunlu bir harekettir (12). Çalışmamızda doğum sırası, aile tipi ve aylık kazanç gibi sosyoekonomik faktörlerin bebek beslenmesinde anne sütü kullanılmasını etkilemediği saptandı.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bölgemizde yaşayan çocukların %65.0'ı ilk 6 ayda yalnız anne sütü almaktadır. Anne sütü alan çocuklara ortalama 10.6 ± 0.7 ay anne sütü verilmekte, 5.6 ± 0.3 ayda ek besin başlanmaktadır.

Yirmi yaş altındaki anneler ek besinlere daha erken başlamakta ve daha kısa süre anne sütü vermektedir. Okuryazar olmayan anneler ise ek besinlere daha geç başlamaktadır.

Yaşlı ve okuryazar olmayan annelerdeki daha yaygın anne sütü kullanma alışkanlığı bilimsel doğrular ile yeni nesillere aktarılmalıdır.

Toplu iletişim araçlarında anne sütünü de içine alan ana çocuk sağlığı ile ilgili eğitimlere ağırlık verilmelidir.

Bütün bebeklerin anne sütünü ilk 4-6 ay ek besine başlamadan 2 yaşına kadar alması sağlanmalıdır.

Adölesan evliliklerinin önüne geçilmeli ve adölesan dönemde gebe kalan kadınlara bebek beslenmesini

de içine alan ana çocuk sağlığı ile ilgili konularda öncelikli eğitim yapılmalıdır.

Temel sağlık hizmetlerine gereken önem ve yatırım yapılarak, buradaki çalışmalar özendirilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Tunçbilek E, Kurtuluş E, Hancıoğlu A. Bebeklerin, çocukların ve annelerin beslenmesi. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 1998. Ankara, 1999:123.
2. Acarvaizoğlu S. Sütüm yetersiz. Hacettepe Toplum Hekimliği Bülteni 1996;3-4:1-3.
3. Guytun AC. Gebelik ve laktasyon. Tıbbi Fizyoloji, Türkçe 2. Baskı. Merk Yayıncılık, İstanbul, 1988: 1440.
4. Cerit S. Türkiye'de Nüfus Doğurganlık Ölümlülük. Yeniçağ Basın-Yayıncılık Sanayi ve Ticaret Ltd Şti, Ankara, 1989:67.
5. Hamzaoğlu O, Kılıç B. Türkiye Sağlık İstatistikleri 2000. Türk Tabipleri Birliği 001/2000, Ankara 2000.
6. Hayran O. Sağlık Düzeyi Göstergeleri ve Hizmetler Açısından Ülkelerarası Kıyaslama. Hayran O, Sur H. Sağlık Hizmetleri El Kitabı. Çevik Matbaası, İstanbul, 1998:36.
7. Türkiye'de Anne ve Çocukların Durum Analizi. TC Hükümeti-UNICEF İş Birliği Programı, Yeniçağ Matbaası, Ankara, 1991.
8. Karavuş M. Z-Skoru İle İzlenen Büyüme Gelişmenin Anne Sütü Alma, Diyare ve Akut Solunum Yolu Enfeksiyonu Açısından Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, Marmara Ü. Tıp. Fak 1992.
9. Köroğlu E. Ro-CODEC (Çocuklarda Kronik Hastalıkların Sıklığı Tarama Çalışması). Medico Graphics Ajans ve Matbaacılık, Ankara. 1997:35-42.
10. İnce N, Tümerdem Y. İstanbul'da annelerin emzirme bilgi ve davranışları. VI. Halk Sağlığı Kongresi (Uluslararası Katılımlı) Adana, 1998:64-7.
11. Arslan P. Birinci basamak sağlık hizmetlerinde çocuk beslenmesinin önemi. VI. Halk Sağlığı Kongresi (Uluslararası Katılımlı) Adana, 1998:36-9.
12. İnandı T. Doğanekent Solaklı ve Yüzbaşı Sağlık Ocakları bölgesine gelen mevsimlik tarım işçilerinin 1-6 yaş çocuklarında malnütrisyon prevalansı ve etkileyen faktörler. Uzmanlık Tezi, ÇÜ Tıp Fak. Halk Sağ AD, 1995.
13. Egemen A, Uluhan A, Oral SN. Kırsal alanda anne sütü ile beslenme. XXX. Milli Pediatri Kongresi, Tebliğ Özetleri, 4, 1986.
14. Öztürk M, Öktem F, Dinçtürk M. Isparta Yedişehir Sağlık Ocağı bölgesindeki 0-24 aylık bebek ve çocuklarda anne sütü alma durumu. V. Halk Sağlığı Günleri 1997:134.
15. Dünya Çocuklarının Durumu 2000. UNICEF, 2000:91.
16. Tanzer F, Kırkgöz K. 200 Yenidoğan bebekte birbuçuk aylık sürede beslenme tipine göre büyümenin incelenmesi. Çocuk Sağ ve Hast Derg 1998;31:39-49.
17. Kişioğlu AN, Tüfekçi F, Karadağ N ve ark. Balıkesir Merkez 6 Nolu Sağlık Ocağı bölgesinde çocuk sahibi annelerin emzirmeleri hakkında bir araştırma. VI. Halk Sağlığı Kongresi (Uluslararası Katılımlı) Adana, 1998:360.
18. Dalgıç N, Hızal S, Köse R. Ankara'nın on merkez ilçesinde anne sütü ile ilgili bilgi tutum ve davranışların incelenmesi. VI. Halk Sağlığı Kongresi (Uluslararası Katılımlı) Adana, 1998:361.
19. Emek M, Kitapçioğlu G, Kusin N ve ark. 0-12 aylık bebeklerde mama kullanım sıklığı ve etkileyen faktörler. VI. Halk Sağlığı Kongresi (Uluslararası Katılımlı) Adana, 1998:373.
20. Aykut M, Günay O, Üstünbaş B. Hisarcık Sağlık Ocağı bölgesinde çocuklara ek yiyeceklerin verilme durumu. ÇÜ Tıp Fak Derg 1985;7:87-98.
21. Akbaba M, Şaşmaz CT. Doğanekent SEA Bölgesi 1999 Yılı Çalışma Raporu. Adana, 2000.
22. Yoldaşcan E, Şaşmaz T, Tanır F, Akbaba M. Doğanekent Beldesi'ne göç eden ailelerin konut ve çevresindeki bazı fiziki koşulların değerlendirilmesi. I. Ulusal Çevre Hekimliği Kongresi. Ankara. 1997:67-9.
23. Şaşmaz T, Demirhindi H, Kara E, Akbaba M. Status of intestinal parasite carriers and malnutrition frequency in a primary school in Adana, Turkey. International Public Health Congress "Health 21 in Action". İstanbul, 2000:116.